

TERÖRİZMLE MÜCADELE VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Yrd. Doç. Dr. Aşkın İnci SÖKMEN
İstanbul Arel Üniversitesi, Türkiye

1. Giriş

Günümüzde terörizm, son yıllarda kaydettiği gelişim ve almış olduğu görünüm açısından uluslararası barış ve güvenliğe ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Tarihsel açıdan terörizm, 19.yüzyılın sonlarında Batı dünyasında yaygın şekilde görülmesine karşın, 1970’li yılların başında terör çalışmaları sosyal bilimler disiplini içerisinde yer almaya başlamıştır. Uluslararası ilişkiler ve dış politika açısından önem kazanması 11 Eylül 2001’de El Kaide terör örgütünün, ABD’ne saldırıları sonrası olmuştur. Bu tarihten sonra Amerikan kaynaklı kavramsallaştırmalar ve politika öncelikleri terörizmle mücadele çalışmalarına yön vermiştir. 11 Eylül saldırıları ile birlikte terörizmin ortaya koyduğu tehdidin tarihte daha önce görülmemiş önem düzeyine ulaştığı yönünde bir kanı oluşmuştur. Bunda küreselleşmenin yaratmış olduğu ulus-ötesi bir karakter kazanması ve daha yıkıcı olması yer almaktadır. ABD tarafından küreselleşme karşıtı hedefi ile 11 Eylül 2001 terör saldırısı, “*Küresel/Global Terör* “ olarak adlandırılmıştır. Dünya güvenliğinde bu tip terörist örgütlerin Kitle İmha Silahlarına sahip olabileceği de ihtimal dâhilinde tutularak, 21.yy da “ *yükselen yeni küresel tehditler* “ olarak belirlenmiştir.

Terörizmin yarattığı tehdidin büyüklüğüne rağmen, bugün hala uluslararası hukuk doktrininde, uluslararası toplum tarafından kabul görmüş ortak bir tanıımı yoktur. Geniş bir yelpazede çok boyutlu olarak terörizm¹ tanımlanmaya

1 Terörizm konusunda daha detaylı bilgi için bkz. Bruce Hoffmann (2006), *Inside Terrorism*, Columbia University Press; Martha Crenshaw (2011), *Explaining Terrorism Causes Processes and Consequences*, Routledge Taylor and Francis Group; David Rapoport (2001), *Inside Terrorist Organizations*, Frank Cass pub; Dipak K. Gupta (2008) *Understanding Terrorism and Political Violence*, Routledge Taylor and Francis Group; Walter Laqueur (1998) *Origins*

çalışılmaktadır. Terörizm, en geniş anlamda şiddet yoluyla korku, endişe belirsizlik ortamı yaratarak siyasi hedeflerine ulaşmaya çalışan devlet dışı silahlı örgütlerin siyasi bir şiddet şekli olmasıdır. (Hoffmann, 2006: 2) Devlete karşı üstünlük kurma imkânı olmayan gruplar tarafından,” zayıfın silahı “ olarak kullanılan bir strateji de denilebilir. Asimetrik savaş da olarak adlandırılabilir. (Crenshaw, 2011: 23) Terör uzmanı Thomas Thornton’ın terörizmi tanımlarken “ şiddet kullanmaya ya da şiddet tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere tasarlanmış *sembolik bir fiildir*” diyerek sembolik yanını vurgulamıştır. (Thornton,1964:73) Birleşmiş Milletler’de (BM) terörü tanımlama konusunda tam anlamıyla başarılı olamamıştır.² Bunun en temel nedeni devletlerin aralarındaki ideoloji ve siyasal hedef çatışmalarıdır. 2004 yılında BM Genel Sekreteri’nin Yüksek Düzey Panel Raporunda terörizm şu şekilde tanımlanmıştır (United Nations, 2004 :52):

“ Herhangi bir eylem...sivillerin ölmesini ya da ciddi şekilde yaralanmasını amaçlayan ya da eylemlerinin içeriği veya niteliği bir hükümeti, halkı veya uluslararası bir kurumu işleyişini engellemek yada değiştirmek amaçlı silahlı eylemlerdir. “

Her çeşit şiddet eylemini terörizm kavramıyla açıklamaya çalışan görüşler olduğu gibi, şiddet içerse dahi devrimci ayaklanmaları terörist faaliyet kapsamında görmeyen görüşler de vardır. Her ülke, her siyasal oluşum veya ideoloji, terör kavramına kendi hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıracak bir anlam ve ifade yüklemiştir. Kısaca “ *birinin teröristi diğersinin özgürlük savaşçısıdır* “ şeklinde bir kavram karışıklığı vardır. Başka bir deyişle Soğuk Savaş döneminde ABD, Sovyet yanlısı rejimlere karşı mücadele veren grupların eylemlerini meşru kabul edip “ özgürlük savaşçısı “ olarak değerlendirmiş, Amerikan rejimine karşı olanları terörizm saymıştır. Yine bir ülkenin istihbarat elemanlarının, başka ülkede bir yeri bombalaması eylemi terörist bir eylem olmaktan çok gizli saldırganlık eylemi şeklinde nitelendirilmektedir. Burada alınan kısas teröristin kişiliği değil terörizmi içeren bir eylem olma özelliğidir.

David Rapoport’a göre terörizm başlangıcından günümüze doktrin ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak aralarında ortalama 30-40 yıllık bir zaman olan dört dalga halinde gelişmiştir.1880 de Rusya’da anarşizm ile başlayan

of Terrorism : Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind, Woodrow Wilson Center Press; Paul Wilkinson (2001) *Terrorism versus Democracy Third Edition*, Routledge Taylor and Francis Group.

2 Bu alanda yazılmış makaleler konusunda bkz. Doğan Şafak Polat, (2015) “ Uluslararası Terörizmle Mücadelede Birleşmiş Milletlerin İşlevi, Yeteneği ve Sınırları”, (ed.) Saadat Rustemova Demirci, *Güvenliğin Gündeminden Çatışma, Ayrılıkçı Ayaklanmalar ve Terörizm*, Ankara: Nobel yayınları, sf.157-184.

birinci terör dalgası, 1920’de sömürgecilik karşıtı olarak ikinci ve 1960’lardan sonra batı karşıtı sol ideoloji üçüncü dalga ile devam etmiştir. 1979’da İran Devrimi ve Afganistan Cihat hareketi ile din motifli dördüncü dalga ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasında küresel terör bu dalganın bir ürünüdür. (Rapoport, 2002 [web]) 2011’den sonra iç savaş nedeniyle çökmüş devlet yapısındaki Suriye’de ortaya çıkan farklı isim altındaki, İslam dinini istismar eden terör grupları (Irak Şam İslam Devleti (İŞİD veya DAEŞ) veya Arapça adı ile El Devlet-ül İslamiye Fil Irak Wel Şam, El Nusra gibi) bu dönemi devam ettirmektedir. Afrika’da Nijerya’nın kuzeyinde terör saldırıları gerçekleştiren Boko Haram, DAEŞ’in Kuzey Afrika kolu olarak nitelendirilmektedir.

Dört dalga halinde gerçekleşen, terörizmin halen devam etmesi, dünya da etkili bir mücadelenin uluslararası örgütler açısından da ortaya konmadığını göstermesi açısından önemlidir. Bunda devletlerin terörizmi birbirlerine karşı güç mücadelesinde bir strateji olarak kullanmalarının neden olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca 2006 yılından itibaren gerçekleşen terör eylemlerinin % 70’inin sağ görüşlü radikal, ulusalçı veya hükümet karşıtı “ lone wolf (yalnız kurt) ” olarak adlandırılan bireysel teröristler tarafından gerçekleştirilmesi de, terörle mücadele de yakalama ve önleme faaliyetlerini daha da güçleştirmektedir. (2015 Global Terrorism Index Report, 2015 :3)

Bu makalede, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında birincil derece de sorumlu küresel örgüt Birleşmiş Milletlerin, günümüz küresel terörle mücadele konusunda uyguladığı çalışmalarına, güçlü ve zayıf yanlarına değinilecektir. Terörle mücadele konusunda yapılması düşünülen reformların neler olabileceği konusunda önerilere yer verilecektir.

2. Birleşmiş Milletler ve Terörizmle Mücadele Çalışmaları

Uluslararası barış ve güvenliği sağlama açısından birinci derecede sorumlu küresel örgüt BM, günümüzde devlet dışı silahlı terör gruplarının yaratmış olduğu güvenlik riskleriyle karşı karşıya kalmış bulunmaktadır. BM bünyesinde hazırlanan terör ilgili suçların önlenmesi konusunda 18 sözleşme ve örgütün iki temel organı BM Genel Kurulu ve BM Güvenlik Konseyi’nin aldığı kararlar ile üye devletler arasında terörizmle mücadele konusunda ortak güvenlik bağlamında bir işbirliği oluşturulmaya çalışılmaktadır. BM çatısı altında, terörizmin uluslararası bir tehdit olduğu konusunda ortak bir görüş oluşturup, mücadele konusunda ulusal ve uluslararası hukuk kuralları oluşturulmaya çabalanmıştır. *Retro güvenlik tehditleri* (eskiye özgü, kendini modern teknoloji ile yeniden biçimlendirmiş) içerisinde sayabileceğimiz terörizm, 17 Kasım 2015 tarihinde yayımlanan 2015 Global Terörizm Endeksine göre, 2000

yılından itibaren dünya genelinde % 80 artmıştır. (2015 Global Terrorism Index Report, 2015 :4) Bu sonuç ortak mücadele yönteminin, başarısız ya da yetersiz kaldığını göstermesi bakımından önemlidir.

BM çatısı altında günümüze kadar yapılan mücadele çalışmalarına baktığımızda, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasından birinci derecede sorumlu BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyeler arasındaki rekabet ve çatışmanın ortak bir strateji geliştirilmesini engellediği bir neden olarak gösterilebilir. Sovyetler Birliği (SSCB) tarafından desteklenen Marksist-Leninist terör grupları ve Afganistan'da Rus işgaline karşı El Kaide terör örgütünün, ABD tarafından desteklenmesi³, Soğuk savaş döneminde bu konuda önleyici bir kararın çıkmasına engel olmuştur. Ortak güvenlik bağlamında, Güvenlik Konseyi'nin daimi iki üyesi ABD-SSCB arasındaki güç mücadelesi nedeniyle, terör eylemlerinin tüm şekillerini suç sayan, teröre destek veren ülkeleri yargılayan ve teröristlerin iadesini sağlayan, terör ile ilgili suçları cezalandırmak için uluslararası nitelikte bir mahkemenin kurulmasını imkân kılmamıştır. Daha çok işlenen terör suçlarını önlemeye yönelik 1969-2010 yılları arasında 14 tane uluslararası hukuki sözleşmeler⁴ ve 4 değişiklik yapılmıştır.

Tavsiye niteliğinde kararlar alan ve üye devletleri devamlı olarak taraf olmaya davet eden, BM Genel Kurul'u, "terörizmi" ilk kez uluslararası bir sorun olarak 1972 yılında 3034 sayılı kararı ile kabul etmiştir. (UN, 1972 [web]) 1970'li yıllar sömürge ve ırkçı rejimler altındaki ülkelerin bağımsızlık mücadeleleri verdiği bir dönem olduğu için, bu ülkelerdeki silahlı gruplar terörist sayılmamıştır. BM anlaşmasının Self determinasyon hakları çerçevesinde ulusal bağımsızlık hareketleri olarak görülmüşlerdir. 1980'li yıllarda devlet destekli terörizmin yaygınlaşması nedeniyle, BM Genel Kurul'unun 189 sayılı kararı (1984) çerçevesinde egemen bir devletin siyasi istikrarını bozmak için bir

3 Bu konuda bkz. Alex Strick van Linschoten and Felix Kuehn (2012), *An Enemy We Created: The Myth of The Taliban-Al Qaeda Merger in Afghanistan*, New York : Oxford University Press.

4 Bu sözleşmeler tarihsel sırayla şu şekildedir: Uçaklarda işlenen suçlar(1963), Uçakların kanun dışı yollarla ele geçirilmesinin önlenmesi (1970), Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanundışı eylemlerin önlenmesi (1971), Diplomatlara karşı işlenen suçların önlenmesi ve cezalandırılması (1973), Rehine alınmasına karşı sözleşme (1979), Nükleer maddelerin fiziksel korunması hakkında sözleşme (1980), Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet veren havaalanlarında kanun dışı şiddet eylemlerinin önlenmesi (1988), Deniz Seyir Güvenliğine karşı yasa dışı eylemlerin önlenmesi (1988), Kıta Sahaneliğine üzerine kurulu Sabit platformların Güvenliğine karşı yasa dışı eylemlerin önlenmesi, Plastik patlayıcıların teşhisi amacıyla işaretlenmesi sözleşmesi (1991), Terörist Bombalamaların Önlenmesine İlişkin Uluslararası sözleşme(1997), Terörizmin finansmanın önlenmesine dair uluslararası sözleşme (1999), Nükleer terörizmin önlenmesine dair uluslararası sözleşme (2005) ve Uluslararası Sivil Havacılıkla İlgili Yasadışı eylemlerin önlenmesi sözleşmesi (2010). <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/csi-english.pdf>

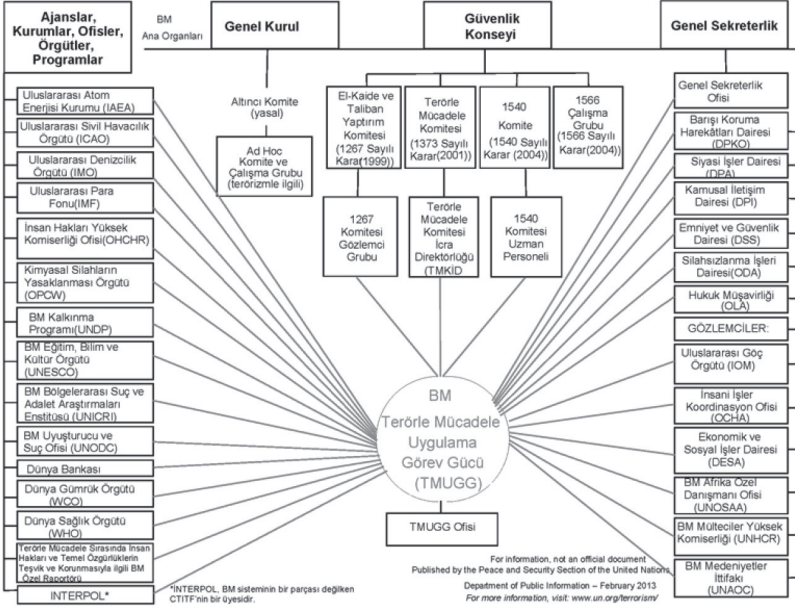
terör örgütüne destek politikasının kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. (UN, 1984 [web]) Tedbirler konusunda BM Genel Kurul'un aldığı ilk karar 1994 yılındaki 60 sayılı “uluslararası terörizmi sona erdirmek için gerekli önlemler” deklarasyonudur. (UN, 1994[web]) Uluslararası hukuk çerçevesinde devletlerin politikalarını yeniden gözden geçirmelerini ve teröre destek veren eylemler içerisinde bulunmamalarını tavsiye etmiştir. Genel Kurul 1996'da 210 sayılı karar çerçevesinde, bir Ad Hoc Komitesi kurulmasına karar vermiştir. Komite tüm üyelere, uzman kuruluşlara ve Uluslararası Atom Enerjisinin katılımına açıktır. Uluslararası terörizm ile ilgili kapsamlı bir yasal çalışma yapılması istenmiştir.(UN, 1996 [web])

11 Eylül 2001 El Kaide terör örgütünün ABD'de gerçekleştirdiği saldırılar sonrasında, BM çatısı altında İslam dinini istismar eden dünya çapında bir network örgütlenmeye sahip El Kaide terör örgütü için, küresel terör faaliyetlerini önleyici kapsamlı bir yapılanmayı da beraberinde getirmiştir. Eylül 2005 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan beş temel kritere dayalı kapsamlı bir terörle mücadele strateji vizyonu önermiştir. Bu beş kriter, grupları terörizm faaliyetlerine başvurmasını engelleme; teröristlerin eylem yapmasına mani olma; devletlerin terörizme destek vermesini yasaklama; bir devletin terörizmi önleyebilmek için imkanlarını geliştirmesine yardımcı olma ve terörizmle mücadele kapsamında insan haklarına saygılı davranma sayılabilir. Eylül 2005'de gerçekleşen BM Dünya Zirvesinde, ilke defa üye devletler terörizmin tüm biçimlerine ve manifestolarını suçlayan bir karar almışlardır. Bu zirvenin sonuç bölümüne terörizmle mücadele konusunda, Genel Sekreterin Annan'ın belirlediği 5 ana unsur etrafında, kapsamlı, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde işbirliği içerisinde bir terörizmle mücadele yapılması gerektiği belirtilmiştir. İlaveten 20 Eylül 2006 BM Genel Kurul'unda oy birliği ile 288 sayılı “*BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi*”⁵ kabul edilmiştir. (UN, 2006 [web]) Strateji, terörizmin tüm biçimlerini ve kim tarafından ortaya konulsa da uluslararası barış ve güvenlik için en tehlikeli tehditlerden biri olarak nitelendirilmiştir. Aynı zamanda mevcut terörün önlenmesi ve teröre sebebiyet veren nedenlerin ortadan kaldırılmasını öngören önlemleri içermekte, mücadele ederken insan haklarına ve ulusal ve uluslararası hukuka uygun olması gerektiği strateji belgesinde belirtilmektedir. Terörle mücadele için Uluslararası bir merkez ve BM Genel Sekreteri girişimiyle *Terörizmle Mücadele Gücü*⁶ kurulmasına karar verilmiştir. Strateji belgesinde 31 farklı uzmanlık kuruluşunun bir koordinasyon içerisinde çalışması sağlanmıştır.

5 Daha detaylı bilgi için bkz. United Nations Action to Counter Terrorism <http://www.un.org/en/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtml> (accessed 10 December 2015)

6 Daha detaylı bilgi için bkz. Counter Terrorism Implementation Task Force, <http://www.un.org/en/terrorism/ctitf/index.shtml> (accessed 10 December 2015)

Tablo: 1 Birleşmiş Milletler 'in Terörizmle Mücadele Stratejisinde Temel Aktörler

Bu uzmanlık kuruluşları içerisinde BM'e bağlı olmayan Dünya Gümrük Birliği ve Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (Interpol) da dahil edilmiştir. Terörizmin finansmanını önlemek için de Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası da bu organizasyonun içinde yer almaktadır. Teröristlerin olası biyolojik saldırılarına karşı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) devletlere yardımcı olmakla yetkilendirilmiştir. Terörle mücadele konusunda gereken her birim bu strateji belgesiyle BM koordinasyonu altında bir araya getirilmiştir. Tablo 1 de görüldüğü gibi, “*Terörizme Karşı Birleşme (Uniting Against Terrorism)*” açısından, etkin bir örgütlenmenin oluşturulduğunu ortaya koymaktadır. İki yılda bir gözden geçirilmesi istenen strateji belgesi, 15 Eylül 2008 A/RES/62/272, 8 Eylül 2010 A/RES/64/297, 12 Haziran 2012 A/RES/66/282 sayılı kararlar ile ilaveler yapılarak terörle mücadele devam ettirilmiştir. 18 Aralık 2013’de Terörizmle mücadele de gereken teknik yardımın sağlanması, terörle mücadele ederken insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması gerektiğini yenileyen bir karar daha alınmıştır.⁷

7 Bkz. General Assembly Resolutions, <http://www.un.org/en/terrorism/resolutions.shtml>

Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasından birinci derecede sorumlu ve 5 daimi üye ABD, Fransa, İngiltere, Çin ve Rusya'nın kararlarda veto yetkisinin bulunduğu, bağlayıcı kararlar alabilen BM Güvenlik Konseyi (BMGK), 1990'ların başından itibaren uluslararası terörizm konusyla ilgili kararlar almaya başlamıştır. Libya (1992), Sudan (1996) ve Taliban (1999 – 2000 yılında El kaide Terör örgütünü içeren 1333 sayılı karar) ile ilgili terörle ilişki faaliyetlerinden dolayı yaptırım kararları alınmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası, 28 Eylül 2001 tarihinde alınan terörizme yönelik 1373 sayılı Güvenlik Konseyi kararına BM üye tüm devletlerin uyması zorunludur. Bu kararda; terörizmin mali kaynaklarının kesilmesi, üye ülkeler arasında yoğun işbirliğinin gerçekleştirilmesi, terörist eylemlere girişenlerin ağır suçlu olarak yargılanması, teröristlere mülteci statüsü tanınmaması ve BM üyesi ülkelerin terörizmle mücadele için uluslararası işbirliğini öngören tüm sözleşmelere katılmaları gibi konuları içermektedir.(UNSC, 2001[web]) Devletler tarafından denetlenmesi amacıyla kurulan, *Terörle Mücadele Komitesi* yetkili kılınmıştır. Bu komite devletler arasındaki işbirliğinin gerçekleştirilmesi için uluslararası ve bölgesel toplantılar organize etmektedir. BM Güvenlik Konseyi'ne bağlı olarak kurulan Terörle Mücadele Komitesine, 1373 sayılı karar doğrultusunda bütün devletlere terör ile ilgili rapor verilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.

El Kaide terör örgütü ve lideri Usame Bin Ladin bağlantılı olan ve terörizmin finansmanına destek sağlayan kişi/kuruluşların faaliyetlerine engel olunması amacıyla, BM Güvenlik Konseyi'nin, BM anlaşmasının 7. Bölümü uyarınca aldığı 1267, 1333, 1390, 1455 ve 1526 sayılı kararları bulunmaktadır. Yine bu kararlara istinaden faaliyet gösteren BMGK Terörizmle Mücadele Komitesi Direktörü tüm ülkeleri bağlayıcı nitelikte terörist ve terör örgütü listeleri yayınlamaktadır.⁸ Söz konusu listelerde yer alan kişi, kurum ve şirketlerin tüm hak ve alacakları ile mal varlıklarının dondurulması, doğrudan veya dolaylı silah ve askeri malzeme temini, satışı ve transferinin önlenmesi yükümlülüğü getirmektedir. BM Güvenlik Konseyi 1624 sayılı kararında, uluslararası hukuka bağlı yükümlülükler çerçevesinde teröristlere güvenli bölge temin edilmemesi ve tüm devletlerin bu alanda işbirliği yapması belirtilmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin 2004 yılında aldığı 1540 sayılı kararı ise teröristlerin Kitle İmha Silahlarına erişimlerini önlemek esasına dayanmaktadır. Yine 1566 sayılı kararı ile ilave bir Çalışma Grubu yaratılmış, bireylere ve gruplara pratik önlemler tavsiye etme, terör kurbanları için kapsamlı bir fon oluşturma faaliyetlerini düzenleme yetkisi verilmiştir. Güvenlik Konseyi'nin en son aldığı 2014 yılındaki 2133 sayılı kararda yine tüm devletleri terör konusunda işbirliğine çağırırken, artan kaçırma ve rehin alma olaylarında, devletlerin uluslararası

8 Bkz. Security Council Resolutions, <http://www.un.org/en/terrorism/sc-res.shtml>

hukuk çerçevesinde yükümlülüklerini yerine getirerek terörle mücadeleye katkıda bulunmaları istenmiştir. Bu uluslararası yükümlülükler uluslararası insan hakları hukuku, mülteci hukuku ve uluslararası insani hukuk ilkeleri olarak sayılmıştır. (UNSC, 2014[web])

BM bünyesi altında, birbirine paralel ve aynı içerikteki uluslararası terörizmle mücadele konusundaki Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararları, uluslararası barış ve güvenliğe en büyük tehdit karşısındaki çabaları gösterme açısından önemlidir. Ancak her yıl yayımlanan küresel terör indekslerinde, terör eylemlerindeki artışın devam etmesi bu çabalarında sonuçsuz kaldığını göstermesi açısından önem teşkil etmektedir. Bu açıdan BM terörle mücadele konusunda güçlü ve zayıf yanlarını belirterek, iyileştirmeler yapılması önem teşkil edebilir.

2. BM Terörle Mücadele Konusunda Güçlü ve Zayıf Yanları

BM terörle mücadele konusunda 2006 yılında 288 sayılı kabul ettiği terörle mücadele stratejisi temel alındığında, birçok noktada güçlü bir içeriğe sahip olduğu görülebilir. İlk olarak kapsamlı, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde işbirliği içerisinde bir terörizmle mücadele yapılması gerektiği belirtilmiş, aynı zamanda terörü ortaya çıkan sebepleri de ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Dünyadaki tüm üye devletlerin yer aldığı bir küresel uluslararası örgüt olarak BM, uluslararası sistemi etkileyen tüm önemli sınır aşan tehditler konusuna ortak bir platform oluşturma, çatışmaları önleme, uzlaşma, arabuluculuk, hukuki norm oluşturma, hukukun üstünlüğü ve barışı koruma alanlarında yapabileceğinin en iyisini yapmayı hedeflemektedir. Herhangi bir silahlı çatışmanın barışçıl çözümün küresel terörizmle mücadeleyi güçlendireceği idealini benimsemektedir.

İkinci olarak Terörizmle Mücadele Strateji Belgesinde yer alan, “*Terörizmin herhangi bir din, medeniyet, vatandaşlık veya etnik kimlikle ilişkilendirilmesinin yapılamayacağı/yapılmaması gerektiğinin belirtilmesi ...*” (UN, 2006: 2), dini istismar eden 4. Dalga İslami terör gruplarının yaratmış olduğu İslam dinin terörizmle ilişkilendirilmesini ve Samuel Huntington ‘in⁹ Batı medeniyetine meydan okuyan İslam tezini kabul etmemektedir. BM örgütü altında medeniyetler, kültürler, halklar ve dinler arasında diyalog, tolerans, karşılıklı birbirini anlama girişimleri ve programları başlatılmıştır. Dini değerler, düşünceler ve kültürlerinin karalanması bu programlar çerçevesinde engellenmeye

9 Bkz. Samuel Huntington, (2011) *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzenin Kurulması*, (çev.) Mehmet Turan ve Y.Z. Cem Soydemir, İstanbul: Okuyanüs Yayınevi, 9. Baskı, sf. 142-171; 265-451.

çalışılmaktadır. BM Genel Sekreteri tarafından başlatılan *Medeniyetler İttifakı* Batı'yı düşman olarak gören, selefi cihatçı radikal aşırı uçların ideolojilerini de zayıflatmaktadır.

Üçüncü güçlü yan, Terörle mücadeleyi sadece askeri unsurla değil ekonomik sorunları çözümlenerek de sağlamayı çalışan bir örgütlenme yapısı oluşturulmuştur. Martin Lipset'in şiddet ve aşırılık eğilimi ile düşük eğitim ve düşük statü arasındaki sosyolojik görüşünden yola çıkarak, genç işsizliğinin radikalleşmeyi kolaylaştırdığı belirlenmiştir. 2015 Küresel terör indeksinde terör eylemlerinin en çok gerçekleştiği beş ülke Irak, Nijerya, Afganistan, Pakistan ve Suriye bakıldığında, genç işsizlikten kaynaklanan terör ve yoksulluk arasındaki ilişki belirgin görülmektedir. (2015 Global Terrorism Index Report, 2015:5) Tunus'ta yapılan bir araştırmada genç Tunuslu işsizlerin, radikal örgütlere katılımını kolaylaştırdığını ortaya koymuştur. (Borchers, 2015 [web]) Fakirliğin azaltılması, gençlere istihdam yaratma projeleri ile marjinalleşmeleri, radikal grupların ve terör örgütlerinin kurbanları olmalarının engellenmesi hedeflenmiştir. En son olarak BM Güvenlik Konseyi 9 Aralık 2015'te, 18-29 yaş arasındaki kadın –erkek gençlerin radikalizme yönelmemesi, barış süreçlerinde ve çatışma çözümlerinde yer almasını öngören 2250 kararı kabul etti. Barışı inşa ve koruma konularında gençlere bu karar ile önemli bir sorumluluk da yüklenmiştir. (UNSC, 2015 : [web])

Diğer bir önemli nokta, çökmüş devlet ortamında, terör faaliyetlerinin yüksek oranda gerçekleşmesidir. 2015 Küresel Terör Endeks raporunda bu ülkeler, Irak ve Suriye olarak belirtilmiştir. Strateji belgesinde devletlere terörle mücadele konusunda teknik desteğin sağlanacağı belirtilerek, merkezi devletlerin devamlılığı ön planda tutulmuştur. Devlet destekli terör ve teröristlere güvenli alanlar sağlayan devletlere karşı yaptırım kararı alınmasında önemlidir. Terörle mücadele konusunda ulusal ve uluslararası hukuka ve insan haklarına saygı her daim ön planda tutulmuştur.

Nükleer silahların yayılmasını önleyen 1968 anlaşmasının, BM Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi kararları sonucunda ulaşılmaması BM açısından büyük başarılarından biri olarak görülmektedir. (Zorthian, 2015[web]) Terörizmle mücadele strateji belgesinde hem teröristlerin nükleer silah edinmeleri yasaklanırken, özellikle hafif silahlar, insanlar tarafından taşınan hava savunma silahları gibi illegal silah ticaretinin de yasaklanmasına da yer verilmiştir. Ulusal yasalar çerçevesinde bireylerin silahlanmasının önlenmesi Yalnız Kurt olarak adlandırılan teröristleri önlemek açısından da önemli bir adım olabilir. Ancak Libya veya Somali gibi istikrarsız bölgelerde, “Savaş Lord’ları” terör örgütlerine silah kaynağı sağlayan en önemli unsurlardandır. Kapsamlı bir mücadelenin ancak devletlerarası işbirliği ile önlenilebileceği gibi Libya ve Somali

hükümetlerinin de bu konuda gereken güvenlik önlemlerini oluşturması gerekmektedir.

2015 yılında Küresel Terör Endeksi, her geçen yıl terörün artış gösterdiğini ortaya koymuştur. BM terörizmle mücadele stratejisini yeniden gözden geçirmesini gerektirecek önemli bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamlı bir mücadele stratejisine rağmen istenen sonucun gerçekleşmemesinde beklenmedik iç savaşların yarattığı güvenlik boşluğu ve bu tarz ülkelerde sorunun uluslararası bir nitelik kazanması nedenlerden biri olarak sürülebilir. 2011 Suriye’de başlayan iç savaş, merkezi hükümet Başkan Esad rejimleri ile muhalifler arasında devam ederken, Suriye’nin yanında İran ve Rusya yer alırken, muhaliflere destek veren ABD, Suudi Arabistan ve Türkiye’nin yer alması çözüme ulaşma konusunda en büyük engellerden biri olmuştur. BM Güvenlik Konseyi’nin veto hakkına sahip iki daimi üyesi Çin ve Rusya, kendi halkına kimyasal silah kullanan Suriye Başkanı Esad rejimine karşı askeri müdahale kararını veto etmişlerdir. Bugün Suriye’de DAES terör örgütü konusunda hızlı karar alınmadığı için ülkenin büyük bir kısmını kontrol eden bir yapı ortaya çıkmıştır. 700’ den fazla terör örgütünün olduğu iddia edilen Suriye’de bu örgütlerinin hangisinin terör örgütü sayılacağı ve ortak mücadele planı belirleneceği konusunda daimi üyeler arasında bir uzlaşma oluşmamıştır. Terör örgütlerinin ilk eyleminin gerçekleştiği zaman içerisinde kuvvetli bir karşı eylem stratejisi konulamaması ve tümüyle bitirilebilecek bir etkisizleştirme sağlanamaması farklı zamanlar farklı isimler altında terör örgütlerinin bölgesel ve uluslararası güvenliği etkilemeye devam etmesine neden olmaktadır. BM Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyesi arasındaki ulusal çıkarlarından kaynaklanan görüş ayrılıkları çözüm üretmekte en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu konuda Fransız devlet başkanı Francis Hollande, 2015 kitlesel vahşet ve soykırım olaylarında veto kararı uygulanmasının kısıtlanmasını önermiştir. (Habertürk, 2015[web]) BM Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyeliğinin, genişletilmesi yönünde talepler son yıllarda artmıştır. Üçte iki oy çokluğu gerektiren Güvenlik Konseyi’nin bu yeni yapılanma sürecinde, Türkiye’nin başlatmış olduğu “*Dünya Beşten Büyüktür*” kampanyası çerçevesinde, İslam ülkelerinin de daimi üyelere biri olması yönünde bir lobi faaliyeti sürdürülmektedir.

BM’in uluslararası terörizm ile mücadele de en büyük eksikliğin, kendisine ait bir uluslararası ordusunun bulunmaması da ileri sürülmektedir. BM anlaşmasının 43-47 maddeleri çerçevesinde Güvenlik Konseyi’nin sürekli üyelerinin Kurmay Başkan’larından ya da onların temsilcilerinden oluşan Askeri Kurmay Komitesi, Güvenlik Konseyi yetkisi altında barış ve güvenliğin sağlanması için oluşturabileceğini belirtilmiştir. (UN Charter, 1945: 9-10) Eylül 2015’de New York’ta BM 70.Genel Kurul toplantısında Rusya devlet

başkanı Putin, terörizme karşı bir uluslararası koalisyon kurulması gerektiğini belirtmiştir. BM meşruiyetini kaybetmemesi içinde etkin karar alma mekanizmasının uygulanmasını da vurgulamıştı. (Sputnik, 2015[web]) Bu yönde BM Güvenlik Konseyi üyelerinin isteksizliği böyle bir Askeri Kurmay Komitesi yaratılmasını olanaklı kılmamıştır. BM'nin kendisine ait bir ordusunun olması caydırıcılık açısından önemli avantaj kazandıracak olsa da, ordunun maliyeti temel sorun teşkil edeceği de düşünülmektedir. Günümüzde Amerikan, Rus, İngiliz ve Fransız askerlerin daha çok Suriye'de ayrı mücadeleleri bulunmaktadır. (Sykes, 2015 [web])

Yaptırım kararları açısından Uluslararası Adalet Divanı'nın aldığı kararlara uyulmasını sağlamakta önemli olmalıdır. Uluslararası Adalet Divanı'nın devletler açısından yaptırımlar konusunda zorlayıcı olamamaktadır. Alınan kararları egemenlik hakkının çiğnendiği olarak gören devletlerin itirazları, sorunların devamlılığı konusunda önemli bir etkidir. (Villani, 2015: [web])

BM terörle mücadele konusunda, devletlerin öncelikle kendi ulusal sınırlar içerisinde gereken önlemlerin alınmasını ve bu mücadele sırasında her türlü desteğin sağlanacağını kararlarında belirtmektedir. İslam ülkelerinde yaygın olarak gerçekleşen terör eylemlerinde öncelik bu ülkelerin yasal çerçevesi olmaktadır. BM Antlaşmasınının 52 maddesinde uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında bölgesel kuruluşlara da yetki tanımaktadır. Suriye'de iyice derinleşen Şii-Sünni mezhep savaşı ve bölgedeki diğer İslam ülkelerinin kontrol ve güç rekabeti, bölgesel kuruluşlar olan İslam Birliği Teşkilatı ve Arap Birliği'nde terörle mücadele konusunda ortak hareket edilmesini engel teşkil etmektedir. Suudi Arabistan önderliğinde 33

ülkenin¹⁰ bir araya gelerek mevcut tüm terörist gruplara karşı bir İslam ittifakı, 15 Aralık 2015'de kuruldu. (Milliyet, 2015:22) Ancak bu ittifak içerisinde İran, Irak ve Afganistan'ın yer almaması topyekûn bir mücadele refleksinin ortaya konulmasında önemli bir engel teşkil ederek, mezhep çatışmasını daha da genişlemesine neden olabileceği düşünülebilir. Askeri unsurların yanı sıra Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki ekonomik koşulların da, BM Milenyum hedefleri çerçevesinde iyileştirilerek istikrarlı ekonomik ve siyasi yapıların oluşturulması da terörle mücadele önemli olacaktır.

10 33 ülke arasında Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır, Lübnan, Ürdün, Somali, Maldivler, Bangladeş, Sierra Leone, Gine, Benin, Sudan, Filistin, Pakistan Komor Adaları, Çad, Kuveyt, Ürdün, Moritanya, Togo, Tunus, Nijer, Cibuti, Katar, Nijerya, Senegal, Libya, Yemen, Malezya, Mali, Gabon, Birleşik Arap Emirlikleri, Fas ve Bahreyn bulunmaktadır.

3. Sonuç

70. yılında BM, ortaya çıkan tehdit ve risklere karşı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında küresel bir örgüt olarak gerekli alınan kararlar çerçevesinde terörizmle mücadele etmeye devam etmektedir. Ancak terörün daha yoğun yaşandığı Ortadoğu, Kuzey Afrika bölgelerinde ve Afganistan'da istikrarlı ve güçlü devlet yapıları bulunmadığından, devam eden iç savaşlar ve ekonomik sıkıntılar her türlü terör faaliyetlerinin devamlılığı açısından önem teşkil etmektedir.

BM Güvenlik Konseyi'nde daha demokratik bir işleyiş mekanizmasının hayata geçirilmesi, Uluslararası Adalet Divanı kararlarının yaptırım gücünün artırılması, caydırıcılık açısından tüm üye devletlerin katılımında oluşturulmuş bir uluslararası ordu ve Interpol gibi ortak istihbarat birimleri BM terörizmle mücadelesini daha da etkin kılacaktır. ABD, Rusya Federasyonu ve Çin arasındaki rekabet ve çekişmelerin karar mekanizmalarına etkileri ortak işbirliğinin önündeki en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Bölgesel kuruluşlar açısından, İslam dünyasını ilgilendiren terör konularında önceliğin bu kuruluşlarda olması, batı-doğu çelişkisinden beslenen dini istismar eden terör gruplarının insan bulma ve devamlılığını engelleme açısından önemlidir.

Terör tarih boyunca farklı şekillerde ulus devletlerin, bölgesel ve küresel güvenliği tehdit etmiştir. Her dönemin kendi özelliklerine ve teknolojik gelişmesine göre biçimlenen yeni terör tiplerinde en önemli engelleyici unsur, devletlerinin birbirlerine karşı mücadelesinde bir araç olarak görmesinden vazgeçmesiyle, güvenli barınak, silah ve para desteğini kesmesiyle mümkün olabilecektir. Bitiş noktasına gelen terör örgütleri uluslararası organize suç örgütlerine dönüşerek, insan kaçakçılığı, petrol kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve silah kaçakçılığı gibi faaliyetler ile varlıklarını sürdürmeye devam etme eğilimi içerisinde olmaktadır. Bütünleşik ve kapsamlı bir terör mücadele stratejisi ve gerekli yapıların oluşturulması da BM açısından büyük bir başarı olarak değerlendirilerek, yaptırım ve cezalandırma mekanizmasının daha da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- 2015 *Global Terrorism Index Report*, Institute For Economics and Peace, Australia, (accessed 10 December 2015) <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf>
- Borchers, Jens, “Tunuslu Gençler Radikallerin Kıskaçında“, Deutsche Welle, (13.12.2015)
<http://www.dw.com/tr/tunuslu-gen%C3%A7ler-radikallerin-k%C4%B1skac%C4%B1nda/a-18915202>
- Counter Terrorism Implementation Task Force, <http://www.un.org/en/terrorism/ctitf/index.shtml>
- Crenshaw, Martha (2011), *Explaining Terrorism Causes Processes and Consequences*, New York : Routledge Taylor and Francis Group
- Habertürk, “Fransa’dan BM’ye Veto Hakkı Kısıtlama Önerisi”, (1 October 2015) <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1134856-fransadan-bmye-ve-to-hakki-kisitlama-onerisi>
- Huntington, Samuel (2011) *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzenin Kurulması*, (çev.) Mehmet Turan ve Y.Z. Cem Soydemir, İstanbul: Okuyan-us Yayınevi, 9. Baskı.
- Hoffmann, Bruce (2006), *Inside Terrorism*, New York: Columbia University Press.
- Milliyet,(2015) “ Türkiye, Teröre Karşı İslam İttifakı’na Katıldı “,(16 Aralık 2015)
- United Nations Charter and Statute of The International Court of Justice, San Francisco, <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>
- United Nations Action to Counter Terrorism, <http://www.un.org/en/terrorism/> (Accessed 10 December 2015)
- United Nations General Assembly, (1972) XXVII/3034 Measures to prevent International Terrorism, [http://www.un.org/documents/ga/docs/27/ares3034\(xxvii\).pdf](http://www.un.org/documents/ga/docs/27/ares3034(xxvii).pdf) (Accessed 10 December 2015)
- United Nations General Assembly, (1984) A/RES/ 39/159 Inadmissibility of the Policy of State Terrorism and Any Actions by States Aimed at Undermining the Socio-political System in other sovereign states, <http://www.un.org/documents/ga/res/39/a39r159.htm> (Accessed 10 December 2015)
- United Nations General Assembly, (1994) A/RES/49/60 Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm> (Accessed 10 December 2015)

- United Nations General Assembly, (1996) A/RES/51/210 Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r210.htm> (Accessed 10 December 2015)
- United Nations, (2004) *Report of the Secretary –General’s High –level Panel on Threats, Challenges and Change : A More Secure World : Our Shared Responsibility*. (Accessed 10 December 2015)
- United Nations General Assembly,(2005) 60/1 2005 World Summit Outcome, <http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf> (Accessed 10 December 2015)
- United Nations General Assembly, (2006) A/RES/ 60/288 The United Nations Global Counter Terrorism Strategy, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/88/PDF/N0550488.pdf?OpenElement> (Accessed 10 December 2015)
- United Nations Security Council Resolution (2001), S/RES/1873, <http://www.un.org/en/terrorism/resolutions.shtml> (accessed 10 December 2015)
- United Nations Security Council Resolution (2014), S/RES/2133, <http://www.un.org/en/terrorism/resolutions.shtml> (accessed 10 December 2015)
- United Nations Security Council Resolution (2015), S/RES/2250, <http://www.un.org/press/en/2015/sc12149.doc.htm> (accessed 10 December 2015)
- Rapoport, David, (2002), “ The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, *Anthropoetics*, 8 No 1 (Spring/Summer 2002) <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.htm>
- Sputnik, “Putin BM Genel Kurulu’na Damga Vurdu” (29.09.2015) <http://tr.sputniknews.com/foto/20150929/1018028485.html>
- Sykes, Selina (2015) “ Revealed : Global Powers Unleash Mighty Arsenal of Tanks, Jets and Drones To Crush ISIS”, *Express*, (23 November 2015) <http://www.express.co.uk/news/world/621254/Global-powers-unleash-arsenal-to-crush-ISIS-terror-terrorism> (accessed 10 December 2015)
- Thornton, P. Thomas (1964), “ Terror as a Weapon of Political Agitation”, in Harry Eckstein (ed.) *Internal War : Problems and Approaches*, New York : Free Press.
- Villani, Chiara,(2015) “ The United Nations : Strengths and Weaknesses”, *International Association for Political Science Students*, <http://www.iapss.org/2015/03/12/the-united-nations-strengths-and-weaknesses/>
- Zorthian, Julia,(2015) “ 5 United Nations Achievements Worth Celebrating on U.N. Day”, *Time*, (23 January 2015) <http://time.com/4085757/united-nations-achievements/>